

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА, ІСТОРІОГРАФІЇ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ІСТОРИЧНИХ
ДИСЦИПЛІН

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан історичного факультету

В.І. Мільчев

« 31 » 08 2020 р.

Історичне краєзнавство

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалавра
(назва освітнього ступеня)

спеціальності 032 історія та археологія
(шифр, назва спеціальності)

освітньо-професійна програма історія, історія та політика
(назва)

Укладач Кривко І.М., к.і.н., доцент кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін
(ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри джерелознавства,
історіографії та спеціальних історичних
дисциплін

Протокол № 1 від "25" серпня 2020 р.
Завідувачка кафедри

Ю.І. Головка
(підпис) (ініціали, прізвище)

Ухвалено науково-методичною радою
історичного факультету

Протокол № 1 від "28" серпня 2020 р.
Голова науково-методичної ради
історичного факультету

Р.Б. Шиханов
(підпис) (ініціали, прізвище)

2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	нормативна	
		Цикл дисциплін професійної підготовки освітньої програми	
Розділів – 8	Спеціальність <u>032 історія та археологія</u> (шифр і назва)	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150		2-й	2-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 8	Освітньо-професійна програма (якщо є) <u>історія, історія та політика</u> (шифр і назва)	14 год.	4 год.
		Семінарські	
	28 год.	4 год.	
	Самостійна робота		
	108 год.	142 год.	
	Рівень вищої освіти: бакалаврський	Вид підсумкового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історичне краєзнавство» є вивчення історії та культури рідного краю на основі комплексу різноманітних джерел та набуття навичок історико-краєзнавчих досліджень, умінь проведення краєзнавчої роботи з учнями.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Історичне краєзнавство» є

1. Визначення основних етапів розвитку історичного краєзнавства.
2. Надання відомостей з питань утворення і розвитку запорізького регіону.
3. Вивчення господарства, матеріальної та духовної культури українського населення Запоріжжя, а також інших етнічних груп.
4. Опанування методики краєзнавчого дослідження за різними видами джерел.
5. Проведення польового краєзнавчого дослідження.
6. Опанування методикою історико-краєзнавчої роботи в учбових, наукових та державних закладах всіх рівнів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- зміст і завдання курсу, його значення для вивчення історії України;
- основні терміни курсу;
- етнічний склад населення Запоріжжя: походження і розвиток етносів, що населяють Запорізьку область;
- основні риси побуту і заняття населення області;
- особливості краєзнавчих музеїв;
- специфіку розвитку сіл та міст.

вміти:

- вільно володіти термінологією курсу;
- розкрити шляхи та особливості заселення регіону;
- визначити основні риси побуту, господарства населення нашого регіону;
- визначити етапи соціального та економічного розвитку запорізького регіону;
- опанувати методику збирання краєзнавчого матеріалу;
- провести польове історико-краєзнавче дослідження краю.

та набути таких компетенцій **результатів навчання (компетентностей):**

ПРН 1 Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему

ПРН 2 Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3 Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4 Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5 Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6 Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 8 Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 9 Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

ПРН 11 Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13 Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 16 Демонструвати вміння визначати взаємозалежності глобалізаційних процесів і міжнаціональних та міжетнічних відносин, особливості регіонального національного розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення навчальної дисципліни «Історичне краєзнавство» передбачає зв'язок з такими навчальними дисциплінами:

1. Історія України – при вивченні питань заселення Запорізького краю.
2. Етнологія України – є основою для продовження вивчення особливостей побуту, традицій та звичаєв українського та інших етносів.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Тема 1. Краєзнавство як галузь історичної науки.

Поняття про краєзнавство. Види краєзнавства і краєзнавчих досліджень. Джерельна база краєзнавства: праці краєзнавців, нарративні джерела, усноісторичні джерела.

Тема 2. Предмет історичного краєзнавства.

Історичне краєзнавство, його значення та сутність. Населення краю як об'єкт краєзнавчих досліджень. Господарство та його дослідження. Вивчення історії населених пунктів.

Основні цілі і завдання історичного краєзнавства. Проведення польових історико-краєзнавчих досліджень. Методика історико-краєзнавчої роботи в навчальних та наукових закладах.

Розділ 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Тема 3. Зародження та розвиток історичного краєзнавства.

Виникнення зацікавленості до історії рідного краю в середовищі козацької старшини. Розвиток краєзнавства у XIX ст. «Золота ера» українського краєзнавства в 1920-х рр. Репресії проти українського краєзнавства в 1930-х рр. Відродження історико-краєзнавчих досліджень в період хрущовської «відлиги».

Інституалізація історичного краєзнавства у період незалежності України.

Тема 4. Визначні краєзнавці Запорізького краю.

Діяльність та науковий доробок А. Скальковського. Засновник досліджень Запорізького краю Я.П. Новицький. Життя та краєзнавча діяльність Д.І. Яворницького. Внесок М.П. Киценка в розвиток краєзнавства Запорізького краю. Сучасні краєзнавці.

Розділ 3. ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ У ДАВНИНУ

Тема 5. Докозацький етап розвитку Запорізького регіону.

Поява людини та заселення Запорізького краю до епохи середньовіччя. Кочове та напівосіле населення краю. Давньоруські пам'ятки на території сучасної Запорізької області.

Тема 6. Козацький період.

Поява козацтва на території Запорожжя. Запорозькі Січі. Територіально-адміністративний устрій Запорозьких Вольностей.

Розділ 4. ЗАПОРІЗЬКИЙ КРАЙ У РАННЬОМОДЕРНУ ТА МОДЕРНУ ДОБУ

Тема 7. Російська колонізація Запорожжя.

Причини та етапи просування Російської держави до узбережжя Азовського та Чорного морів. Взаємовідносини російської адміністрації та Запорозького Коша. Нова Дніпровська лінія. Ліквідація Коша та введення російського адміністративного устрою після 1775 р. Заснування нових населених пунктів. Переселення населення з українських та російських губерній на територію Запорізького краю. Іноземна колонізація на території краю.

Тема 8. Запорізький край у XIX – на початку XX ст.

Утворення Олександрівського повіту. Місто Олександрівськ першої половини XIX ст. Продовження іноземної колонізації. Ногайське населення краю. Азовське козацьке військо як запорозька спадщина. Економічний розвиток краю у другій половині XIX – на початку XX ст.

Розділ 5. ЗАПОРІЗЬКИЙ РЕГІОН В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ 1917-1921 рр.

Тема 9. Доба Центральної Ради на Запорожжі.

Вплив Першої світової війни на модернізацію населення краю. Створення місцевих структур Центральної Ради в Олександрівському повіті. Реакція населення краю на Універсали Центральної Ради. Боротьба більшовиків за контроль над територією у грудні 1917 – березні 1918 рр.

Тема 10. Події 1918-1921 рр.

Край в період гетьманату та Директорії. Селянський повстанський рух. Революційна повстанська армія України. Врангелівські війська та території Запорожжя.

Розділ 6. ЗАПОРІЗЬКИЙ КРАЙ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Тема 11. Період нової економічної політики.

Голод 1921-1923 рр. Зміни в адміністративному устрою регіону. Політика «коренізації». Національно-територіальне районування. Економічний розвиток краю.

Тема 12. Доба радянської модернізації.

Радянська індустріалізація. Будівництво Дніпрогесу. Створення Запорізького металургійного комплексу. Проведення колективізації та розкуркулення. Голодомор 1932-1933 р. Репресії 1930-х рр.

Створення Запорізької області.

Розділ 7. ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.

Тема 13. Запорізький край в період Другої світової війни.

Мобілізація та евакуація на території області. Окупаційний режим. Рух Опору на території області (радянський та національний). Звільнення Запорізької області.

Тема 14. Регіон у 1945-1991 рр.

Відбудова промисловості та сільського господарства у повоєнний період. Голодомор 1946-1947 рр. Подальший економічний та соціальний розвиток у 1950-х – 1980-х рр. Національне відродження часів «перебудови».

Розділ 8. ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Тема 15. Край після 1991 р.

Економічний розвиток. Структура населення. Екологічні проблеми регіону. Осередки краєзнавчої роботи на Запоріжжі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	сам.роб.			л	с	лаб	сам.роб.	
						інд.завд. (при наявності)						інд.завд. (при наявності)
1	2	3	4	5	6		7	8	9	10	11	
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА												
Тема 1. Краєзнавство як галузь історичної науки	6	1	1		4		8				8	
Тема 2. Предмет історичного краєзнавства	7	1	1		5		7	1			6	
Разом за розділом 1	13	2	2		9		15	1			14	
Розділ 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА												
Тема 3. Зародження та розвиток історичного краєзнавства	11	1	2		4	4	11		1		6	4
Тема 4. Визначні краєзнавці Запорізького краю	12	1			5	4	11		1		6	4
Разом за розділом 2	21	2	2		9	8	22		2		12	8
Розділ 3. ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ У ДАВНИНУ												
Тема 5. Докозацький етап розвитку Запорізького регіону	5	1			4		8				8	
Тема 6. Козацький період	14	1	4		5	4	11	1			6	4
Разом за розділом 3	19	2	4		9	4	19	1			14	4
Розділ 4. ЗАПОРІЗЬКИЙ КРАЙ У РАНЬМОДЕРНУ ТА МОДЕРНУ ДОБУ												
Тема 7. Російська колонізація Запорожжя	14	1	4		5	4	11	1			6	4
Тема 8. Запорізький	11	1	4		4	4	12				8	4

край у XIX – на початку XX ст.												
Разом за розділом 4	27	2	8		9	8	23	1			14	8
Розділ 5. ЗАПОРІЗЬКИЙ РЕГІОН В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ 1917-1921 рр.												
Тема 9. Доба Центральної Ради на Запорозжжі	6	1	1		4		8				8	
Тема 10. Події 1918-1921 рр.	7	1	1		5		8				8	
Разом за розділом 5	13	2	2		9		16				16	
Розділ 6. ЗАПОРІЗЬКИЙ КРАЙ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД												
Тема 11. Період нової економічної політики	10	1	1		4	4	12				8	4
Тема 12. Доба радянської модернізації	11	1	1		5	4	12				8	4
Разом за розділом 6	21	2	2		9	8	24				16	8
Розділ 7. ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX ст.												
Тема 13. Запорізький край в період Другої світової війни	12	1	2		5	4	13	1			8	4
Тема 14. Регіон у 1945-1991 рр.	6		2		4		6				6	
Разом за розділом 7	18	1	4		9	4	19	1			14	4
Розділ 8. ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ												
Тема 15. Край після 1991 р.	18	1	4		9	4	12		2		6	4
Разом за розділом 8	118	1	4		9	4	12		2		6	4
Усього годин	150	14	28		72	36	150	4	4		106	36

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Краєзнавство як галузь історичної науки <i>Теоретичні основи історичного краєзнавства</i>	1	
2	Тема 2. Предмет історичного краєзнавства <i>Теоретичні основи історичного краєзнавства</i>	1	1
3	Тема 3. Зародження та розвиток історичного краєзнавства <i>Історія розвитку історичного краєзнавства як галузі історичних знань</i>	2	
4	Тема 4. Визначні краєзнавці Запорізького краю		
5	Тема 5. Докозацький етап розвитку Запорізького регіону <i>Історія Запорізького краю у давнину</i>	1	
6	Тема 6. Козацький період <i>Історія Запорізького краю у давнину</i>	1	1
7	Тема 7. Російська колонізація Запорожжя <i>Запорізький край у ранньомодерну та модерну добу</i>	1	1
8	Тема 8. Запорізький край у ХІХ – на початку ХХ ст. <i>Запорізький край у ранньомодерну та модерну добу</i>	1	
9	Тема 9. Доба Центральної Ради на Запорожжі <i>Запорізький регіон у період українських національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.</i>	1	
10	Тема 10. Події 1918-1921 рр. <i>Запорізький регіон у період українських національно-визвольних змагань 1917-1921 рр</i>	1	
11	Тема 11. Період нової економічної політики <i>Запорізький край у міжвоєнний період</i>	1	
12	Тема 12. Доба радянської модернізації <i>Запорізький край у міжвоєнний період</i>	1	
13	Тема 13. Запорізький край в період Другої світової війни <i>Запорізька область у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.</i>	1	1
14	Тема 14. Регіон у 1945-1991 рр.		
15	Тема 15. Край після 1991 р. <i>Запорізька область у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.</i>	1	
Разом		14	4

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Краєзнавство як галузь історичної науки <i>Засади історичного краєзнавства</i>	1	
2	Тема 2. Предмет історичного краєзнавства <i>Засади історичного краєзнавства</i>	1	
3	Тема 3. Зародження та розвиток історичного краєзнавства <i>Становлення та розвиток історичного краєзнавства</i>	1	1

4	Тема 4. Визначні краєзнавці Запорізького краю <i>Становлення та розвиток історичного краєзнавства</i>	1	1
5	Тема 5. Докозацький етап розвитку Запорізького регіону		
6	Тема 6. Козацький період <i>Козацька колонізація Запорожжя у XVI – на початку XVII ст.</i> <i>Запорозькі Вольності періоду Нової Січі</i>	2 2	
7	Тема 7. Російська колонізація Запорожжя <i>Запорізький край після зруйнування Нової Січі</i> <i>Російська колонізація Запорізького краю</i>	2 2	
8	Тема 8. Запорізький край у XIX – на початку XX ст.	4	
9	Тема 9. Доба Центральної Ради на Запорожжі <i>Українська національна революція 1917-1921 рр. на Запорожжі</i>	1	
10	Тема 10. Події 1918-1921 рр. <i>Українська національна революція 1917-1921 рр. на Запорожжі</i>	1	
11	Тема 11. Період нової економічної політики <i>Запорізький край у міжвоєнний період</i>	1	
12	Тема 12. Доба радянської модернізації <i>Запорізький край у міжвоєнний період</i>	1	
13	Тема 13. Запорізький край в період Другої світової війни	2	
14	Тема 14. Регіон у 1945-1991 рр.	2	
15	Тема 15. Край після 1991 р. <i>Запорізька область на межі тисячоліть</i> <i>Край у XXI ст.</i>	2 2	2
Разом		28	4

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Краєзнавство як галузь історичної науки	4	8
2	Тема 2. Предмет історичного краєзнавства	5	9
3	Тема 3. Зародження та розвиток історичного краєзнавства	8	10
4	Тема 4. Визначні краєзнавці Запорізького краю	9	10
5	Тема 5. Докозацький етап розвитку Запорізького регіону	4	8
6	Тема 6. Козацький період	9	10
7	Тема 7. Російська колонізація Запорожжя	9	10
8	Тема 8. Запорізький край у XIX – на початку XX ст.	8	12
9	Тема 9. Доба Центральної Ради на Запорожжі	4	8
10	Тема 10. Події 1918-1921 рр.	5	8
11	Тема 11. Період нової економічної політики	8	12
12	Тема 12. Доба радянської модернізації	9	12
13	Тема 13. Запорізький край в період Другої світової війни	9	12
14	Тема 14. Регіон у 1945-1991 рр.	4	6
15	Тема 15. Край після 1991 р.	13	10
Разом		108	142

Індивідуальне завдання

Написати анотацію до монографії (10 сторінок):

1. Карагодін А.І. Історія Запорозького краю (1770-1917) Запорозьке: Запорозький державний університет, 1998. 286 с.
2. Молдавський Р.Л. Нова Дніпровська лінія укріплень (1770 – 1991 рр.). *Запорозька спадщина*. Випуск 16. Запоріжжя: Тандем-У, 2007. 85 с.
3. Новицький Я.П. Історія г. Александровська (Екатеринославської губернії) в зв'язі з історією виникнення фортець Дніпровської лінії (1770-1806 г.). Катеринослав: Типографія Губернського Земства, 1905. 176 с.
4. Багалій Д.І. Заселення Південної України і перші початки її культурного розвитку. Харків: Вид-во «Союз», 1920. 102 с. URL : https://shron3.chtyvo.org.ua/Bahalii_Dmytro/Zaselennia_Pivdennoi_Ukrainy_Zaporozhzhia_i_Novorosiskoho_kraiu_i_pershi_pochatky_ii_ku.pdf?

Тематика рефератів та доповідей (індивідуальних завдань):

1. Краєзнавчі періодичні видання: тематика та інформаційні можливості.
2. Дослідження Запорізького краю у працях місцевих краєзнавців.
3. Територія сучасної Запорізької області у складі Кримського ханства.
4. Російська експансія на півдні України: урядова колонізація, роздача земель, економічний розвиток краю.
5. Заснування населених пунктів Запорізького краю у ХІХ ст.
6. Національні райони на території Запорізького краю у 1920-х – на початку 1930-х рр.
7. Будівництво запорізьких заводів-гігантів у 1930-х рр.
8. Радянські підпільні організації Запорізької області в роки Другої світової війни.
9. Підпілля ОУН на території Запорізької області в роки Другої світової війни.
10. Запорізьке обласне наукове товариство імені Я.П. Новицького.

8. Види контролю і система накопичення балів

Дисципліна «Історичне краєзнавство» складається з 8 змістових модулів, які відповідають двом атестаціям: 1-4 змістові модулі – 1-ша атестація, 5-8 змістові модулі – 2-га атестація. Кожна атестація має ряд поточних контрольних заходів. За кожний вид поточного контролю студент отримує бальні оцінки, які сумуються в межах першої чи другої атестації і складають загальну оцінку за поточний контроль. Одержання студентом мінімальної бальної оцінки за кожну з двох атестацій є обов'язковою умовою його допуску до заліку з дисципліни.

Для допуску до складання заліку студент повинен набрати протягом семестру мінімум **35 балів**.

Види поточного контролю:

- семінарські заняття (робота на занятті оцінюється у 3 бали, всього за семінарські заняття – 42 бали)
- тестові завдання за кожну з атестацій (по 9 балів, усього за тестові завдання 18 балів)

Підсумковий контроль передбачає складання заліку. Оцінка за залік складається з індивідуального завдання (20 балів максимально) та тесту (20 балів). Загальна кількість балів за залік – 40 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)		
C	75 – 84 (добре)	4 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		

FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Бахта В.Н. Краеведение и музейное дело в СССР. Москва : Московский государственный институт культуры, 1977. 68 с.
2. Голубко В., Качараба С., Середяк А. Историчне краєзнавство. Навчальний посібник. Ч.І. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. 130 с. URL : <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.-%D0%A7.1.-%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D1%96%D0%B2.-2006..pdf>
3. Матюшин Г.Н. Историческое краеведение. Москва : Просвещение, 1987. 207 с.
4. Методика историко-краеведческой работы в школе. Москва : Просвещение, 1982. 223 с.
5. Никонова Г.Н. Краеведение. Москва : Просвещение, 1984. 126 с.
6. Основы краєзнавства: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / кол. авт.; за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О. П. Реєнта. Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2016. 276 с. URL : http://nsku.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%B7%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82.pdf
7. Проходчик А.Ф. Практикум по краеведению. Минск : Высшая школа, 1981. 71 с.

Додаткова:

8. Авдеенко С. Последний атаман. Повести, очерки из истории Таврического края. Мелитополь : Мелитопольская городская типография, 1995. 68 с.
9. Агафонов А.И. Область войска Донского и Приазовье в дореформенный период / Отв. ред. А.П.Пронштейн. Ростов-на-Дону: Ростов. ун-т, 1986. 162 с.
10. Агроклиматический справочник по Запорожской области. Ленинград : Гидрометеиздат, 1959. 111с.
11. Апанович О. Не пропала їхня слава: Передумови і наслідки скасування Запорізької Січі. *Вітчизна*. 1990. № 9. С.164-174.
12. Апанович О. Чортотлицька Запорозька Січ. До 345 річниці заснування. Київ : Українське козацтво, 1998. 80 с.
13. Апанович О.М. В якого бога вірила Січ. *Людина і світ*. 1990. № 6. С. 2-11.
14. Багалій Д.І. Заселення Південної України і перші початки її культурного розвитку. Харків: Вид-во «Союз», 1920. 102 с. URL : https://shron3.chtyvo.org.ua/Bahalii_Dmytro/Zaselennia_Pivdennoi_Ukrainy_Zaporozhzhia_i_Novorosiskoho_kraiu_i_pershi_pochatky_ii_ku.pdf?
15. Дружинина Е.И. Северное Причерноморье в 1775-1800 гг. Москва : Изд-во АН СССР, 1959. 277 с.
16. Дружинина Е.И. Южная Украина в 1800-1825 гг. Москва : Наука, 1970. 384 с.
17. Дружинина Е.И. Южная Украина в период кризиса феодализма. 1825-1859. Москва : Наука, 1981. 214 с.
18. Історія міст і сіл УРСР. Запорізька область. Київ : УРЕ, 1970. 765 с.
19. Карагодин А.И. Из истории заселения юга Украины немецкими колонистами. *Из прошлого Запорожья (материалы к спецкурсу по историческому краеведению для студентов и учителей истории)*. Сборник статей преподавателей кафедры исторического краеведения и специальных исторических дисциплин. Выпуск 1. Запорожье : ЗГУ, 1992. С.17-47.
20. Карагодин А.И. История Запорожского края (1770-1917) Запорожье: Запорожский государственный университет, 1998. 286 с.

21. Карагодин А.И. Немецкие колонии на юге Украины (этнографические заметки). *Из прошлого Запорожья (материалы к спецкурсу по историческому краеведению для студентов и учителей истории)*. Сборник статей преподавателей кафедры исторического краеведения и специальных исторических дисциплин. Выпуск 1. Запорожье : ЗГУ, 1992. С.48-73.

22. Карагодин А.И. Реформа 1861 г. на Запорожье (земельный вопрос). *Вестник краеведа*. Тезисы научных докладов и сообщений (апрель 1991 г.). Запорожье, 1991. №2. С.48-50.

23. Карагодин А.И., Пачев С.И. Болгары в Запорожском крае (XIX в.). *Вестник краеведа*. Тезисы научных докладов и сообщений (апрель 1991 г.). Запорожье, 1991. №2. С.48.

24. Лохматова А.И. Роль земских складов сельскохозяйственных машин в повышении благосостояния населения Екатеринославского края. *Вестник краеведа*. Тезисы научных докладов и сообщений (апрель 1991 г.). Запорожье, 1991. №2. С.50-51.

25. Новицкий Я. История города Александровска в связи с историей возникновения крепостей Днепровской линии. 1770-1806 гг. Екатеринослав: Тип. губ. земства, 1905, 176 с.

26. Пірко В.О. Описи Азовської губернії (кінець XVIII ст.). *Дніпропетровський історико-археологічний збірник*. Вип.1. Дніпропетровськ: Видавництво «Промінь», 1997. С.190-199.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Національної спілки краєзнавців України. URL: <http://nsku.org.ua/>
2. ННБУ ім. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Персональний сайт історика Ігоря Лимана URL: <http://www.i-lyman.name/>
5. Ретро Запорожье URL: <http://retro.zp.ua/>
6. Козацтво XV – XXI століття URL: <http://www.cossackdom.com/indexu.html>

Погоджено

з навчально-методичним відділом

Л. Мелниченко О. В.

« 01 » вересня 2020 р.

